

פנים חדשות: מה צריכים לאכול

What do Panim Chadashot Have to Eat In Order to Count for Sheva Berachot?

שיטות בסיסיות

כתובות ז:

ת"ר: מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה. אמר רב יהודה: והוא, שבאו פנים חדשות.

רמב"ם הלכות ברכות ב:ב

ברכה זו שמוסיפין בבית חתנים היא ברכה אחרונה משבע ברכות של נישואין, במה דברים אמורים כשהיו האוכלין הם שעמדו בברכת נישואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלין אחרים שלא ה שמעו * ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת מזון שבע ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין, והוא שיהיו עשרה וחתנים מן המנין.

תוספות כתובות ז: ד"ה והוא שבאו פנים חדשות

אור"י דפנים חדשות אין קורא אלא בבני אדם שמרבים בשבילם השמחה יותר ושבת דחשבינן פנים חדשות דאמרינן באגדה מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה התם נמי מרבין לכבוד השבת בשמחה ובסעודה.

רא"ש כתובות א:יג

ת"ר ברכת חתנים כל שבעה א"ר יהודה והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת החופה. ונראה דלא מיקרו פנים חדשות אלא בני אדם שמרבים בשבילם שמחה יותר. * ושבת חשובה כפנים חדשות דאמר במדרש מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן ודרך להרבות בשבת שמחה ומנות.

שלחן ערוך אבן העזר סב:ז-ח

ברכה זו שמוסיפים בבית חתנים היא ברכה אחרונה מז' ברכות שהיא ברכת אשר ברא: הגה וי"א דאף אשר ברא אין מברך כל ז' אלא כשמומנין אחרים אבל אם אוכל עם בני ביתו אין מברכין (הר"ן בשם הרמב"ן) וכן נוהגין. במד"א כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנשואין ושמעו הברכות אבל אם היו האוכלים אחרים ולא שמעו ברכת נשואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר בהמ"ז ז' ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין והוא שיהיו י' וחתן מן המנין וי"א שאפי' היו בשעת החופה ושמעו הברכות אם לא אכלו שם עד עתה מקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות אחר ברכת המזון וכן פשט המנהג: הגה וי"א דאם היו שם פנים חדשות אע"פ שאין אוכלין שם מברך בשבילם לילה ויום (הר"ן פ"ק דכתובות):

י"א שאינם נקראים פנים חדשות אלא א"כ הם בני אדם שמרבים בשבילם וי"א דשבת וי"ט ראשון ושני הוי כפנים חדשות בסעודת הלילה ושחרית אבל לא בסעודה שלישית וכן פשט המנהג: הגה ועכשיו נהגו במדינות אלו לברך ז' ברכות בסעודה ג' ואפשר משום דרגילים לבא פנים חדשות. וי"א מטעם דרגילין לדרוש והדרשה הוי כפנים חדשות:

אחרוני זמננו

שו"ת יביע אומר חלק ג אבן העזר סימן יא

(יב) זאת תורת העולה שמנהג ארץ ישראל כדעת הרמב"ם וסיעתו שאין מברכין שבע ברכות בשבעת ימי המשתה אלא כשיש שם שנים פנים חדשות מתוך העשרה שסועדים שם. גם נוהגים להקל שאין צורך להרבות בשביל הפנים חדשות. (ובני אשכנז שנוהגים לברך כשיש רק אחד פנים חדשות, אם הרבו בשבילו בסעודת המשתה, סומכים על הפוסקים שסוברים כן.) ואין לברך ז' ברכות אלא באופן ששבעה אכלו פת, והשאר אכלו עוגות או מגדנות ופירות. ואין קטן או אשה מצטרפים לעשרה לברך ז' ברכות. ואפ"י יש עשרה בלעדיהם אינם נחשבים לפנים חדשות. וכשהחתן סועד עם עוד שנים מבני ביתו מברכים ברכת אשר ברא אחר בהמ"ז (ומנהג אשכנז שאין מברכין בכיוצא בזה). הנלע"ד כתבתי. והיעב"א.

אוצר הפוסקים סימן סב ס"ק לח אות א

שובע שמחות (דבלצקי) פרק א סעיף י

אך עצם נוכחותו היא לכבוד החו"כ (מג) הרי זה נקרא ג"כ פנים חדשות, ואף אם בא רק לאחר גמר הסעודה (מד) ונכח לאמירת שבע ברכות.

י. הספרדים באר"י (מה) ועוד מקומות (מו), וכן התימנים (מז),

מקורות והערות

הריטב"א ואבותיו של הריטב"א, אהל מועד, בעל העיטור, והרמב"ן שהובא בר"ן כתובות. וכן פסק הרמ"א בסע' ז בשם וי"א. וכ"כ מהריק"ש הו"ד בזכ"א ח"ב דף רסו ע' ב, וכ"כ דרה"ח בסע' ה, וסידור יעב"ץ סע' ה, וקצשו"ע סי' קמט סע' ה, וארחות חיים (כהניו) גתיב ט סע' ד, וערוה"ש סע' כד, ושלחן העוז יב, ג. ועוד אחרונים. אמנם מ"ש הראשונים והרמ"א דלשיטה זו מברכים אח"כ כל היום, אף באותם הפ"ח, לא נהגו כך, וכדכתב הב"ש ס"ק ט והח"מ ס"ק יב. וכ"כ הבאה"ט ס"ק ט דרוה"פ חולקים על זה ולכל סעודה בעינן פ"ח. וכתבתי בפנים, דרק אם אין הפ"ח יכולים לאכול, או יש לסמוך על זה, להתיר בלי אכילה, דלכתחילה בודאי צריכים לצאת דעת המחבר בזה שלא הביא קולא זו. וגם שבוה"ז לא נשמע שינהגו כך להחשיב פ"ח ללא אכילה, וא"כ יש אולי לחשוש שהוקבע המנהג בזה שלא כדעת הרמ"א, ועל כן אין להקל בזה אלא כשאי אפשר באופן אחר. והדבר הוא גם מעשי בסעודה שלישית שנמשכה למוצאי שבת שאין לברך אז ללא פ"ח ממש, וכדלקמן בסע' טו, אם באו אז הפ"ח משחשיכה ואינם יכולים לטעום כלום לפני הבדלה, אפשר או לסמוך ע"ז ולהחשיבם לפ"ח גם ללא אכילה. ויע"ע לקמן בסע' י דהספרדים לא ינהגו כקולא זו להחשיב פ"ח ללא אכילה, ויע"ע לקמן פרק ג מו"ה טו.

(מג) דלשיטה זו כתב הב"ש שם, שצריכים הם להיות כאלו ששמחים עבורם בני החופה. ודהיינו אם ננקוט שצריכים כאלו שמרבים בשמחה עבורם, וא"כ לפי מה דנקטינן, דלא בעינן להרבות במיוחד, וכדלעיל במו"ה לו, לפי"ז די בכל אורח שבא לכבוד החו"כ, ולאפוקי אם קוראים איש מהרחוב, או מי שבא מעצמו לשם מטרה אחרת, וכדלעיל במו"ה לח בשם שמלה לצבי. (מד) כ"כ הריטב"א, לשיטה זו, וכתב, דכן הסכימו רבותינו.

(מה) בי"ע סע' ג, בשם מנהגי ערי הקודש. ועוד אחרונים. וכ"כ יבי"א ח"ג אהע"ז סי' יא סע' יב.

(מו) ר"פ ח"ד אהע"ז סי' ו בשם מנהג בגדד, וכ"כ ג"כ בבא"ח ש"א שופטים סע' טו, וכ"כ פני יצחק סע' קג שנהגו כן בירושלים וברוב המקומות.

(מז) כ"כ שו"ת פעולת צדיק (צאלח) ח"ג סי' רנב ובתכלאל עץ חיים ח"א דף קע ע' ב. דבעינן שנים. וכנראה נהגו כן בתימן.

נוהגים להצריך לפחות שני פנים חדשות (מח) ושגם יאכלו דוקא פת (מט).

יא. מי שהיה נוכח בשעת אחת הסעודות הקודמות (ג) אף שלא אכל בה, אינו נחשב יותר לפ"ח, גם אם עזב את הסעודה שנכח בה לפני אמירת שבע הברכות (נא). וכמו כן אף אם היה

מקורות והערות

(מח) כ"כ הר"א בן הרמב"ם בתשובותיו סי' פו וסי' קו בדעת אביו הרמב"ם, שמצריך שני אנשים לפ"ח, ולמעשה היא דעת יחיד, יע' לעיל במו"ה ל. וטוב שיהדרו ג"כ שיהיו אנשים כאלה שלא היו בחופה, דאז יצאו דעת הרמב"ם בכל הפרטים, יע' לעיל במו"ה לד.

(מט) כי הספרדים פוסקים כהמחבר, ובדבריו מוכח בפשיטות שהפ"ח צריכים לאכול, וכדלעיל מו"ה כז בשם החיו"ח, ורק הרמ"א הביא השיטה של הראשונים דס"ל דאינם צריכים לאכול, וכ"כ יבי"א ח"ג אהע"ז סי' יא סע' יב דמנהג אר"י שהפ"ח מכלל הסועדים. ומסתבר דלשיטה זו צריכים הם דוקא לאכול פת ולא די שיאכלו שאר דברים, ומ"ש לעיל בסע' ז ובמו"ה כט דדי גם בשאר דברים, הוא רק לדעת האשכנזים שלגביהם אפשר לצרף השיטות שאין צריכים לאכול כלל.

(ג) באה"ט ס"ק ט.

(נא) הריטב"א כתב בשם אבותיו, אם באו לשם, דלא הוה תמן מעיקרא כלל ולא נכנס שם כל ימי המשתה, מברכין ז"ב, אעפ"י שלא אכל שם עכשיו. ע"כ. ומשמע, שאם אמנם היה שם בשעת משתה, אף שלא שמע ברכת חתנים אינו חשוב יותר לפ"ח, דהרי הריטב"א בעצמו כתב שם מקודם, דאם לא היה בשעת שמחה כשמברכין ב"ח, אף שנכנס שם בשעת שמחה, כמאן דלא הוה תמן מעיקרא דמי, ואחר זה הביא דברי אבותיו, וכתב, ואין גראה זה נכון, ומשמע דהם ס"ל כך והטעם נראה דכיון דפ"ח הוא משום אפושי שמחה יתירה (ודלא כשיטת הרמב"ם) ואז מברכים ז"ב, א"כ אם כבר היו בסעודה הקודמת, תו לא הוה אפושי שמחה, ולא איכפת לנו מה שהם בעצמם לא שמעו מקודם הברכות, מדלא קיי"ל כהרמב"ם דלדידיה הוא שישמעו הברכות עכ"פ פעם אחת. וכתבתי בפנים כדעת אבותיו של הריטב"א, מחמת ספק ברכות להקל, אף שלריטב"א עדיין נקראים פ"ח כנ"ל. דבשלמא במחלוקת הרמב"ם ושאר הראשונים במהות פ"ח, אם בעינן דוקא כזה שלא השתתף גם בחופה, בזה כבר הכריע המחבר בשו"ע, דפשוט המנהג שלא כדעת הרמב"ם. וא"כ במקום מנהג לא אמרינן ספק ברכות להקל, משא"כ במחלוקת זו דלא הכריע בה אדם מעולם, הדרינן לכללא דספק ברכות להקל. ולדעת אבותיו של הריטב"א יש עוד להסתפק, אם נכחו מקודם רק בסעודה שאכלו בג', ולא בירכו ז"ב, אם עדיין נקראים פ"ח, וצ"ע. ומ"ש, דלשיטה זו אין

חילוק, דאפילו לא אכלו, רק נכחו בסעודה הקודמת לא נקראים עוד פ"ח,
זה מבואר שם, שכתבו, דלא הוה תמן מעיקרא כלל, ולא נכנס שם וכו',
משמע שאם נכנס אפילו לא אכל כלל.

בשו"ת אבני ישפה (חלק ז אבן העזר סימן קטז ענף א' וג')

[ברכת ה'](#) חלק ד עמ' שע

ז. אע"פ שאין מברכים שבע ברכות אחר הסעודה א"כ היו שם שני בני אדם שהם פנים חדשות וכנזכר בסעיף ב תנאי ד', מ"מ אין הם חייבים לאכול בסעודה,²⁹ ואפי' אם באו בסוף הסעודה קודם שנטלו מים אחרונים,

מ ק ו ר ה ב ר ה

לסברת הרמב"ן הנ"ל ממ"ש התוסי' דשבת חשיבא פנים חדשות כיון שדרך להרבות בשבת שמחה ומנות בסעודה, אלמא דלא תליא מילתא באכילה אלא במה שנתחדש דבר של חשיבות שדרך להרבות בשבילו. ע"ש. וכ"פ החלקת מחוקק (ס"ק יא). וכ"פ בשו"ת האלף לך שלמה (חאו"ח סימן צג). ובסדור דרך החיים, ובספר ערוך השלחן (סימן סב סעיף כז). ועוד.

הן אמת שממ"ש הרמב"ם (פ"ב מהלי ברכות ה"ז ז') וז"ל: אבל אם היו "האוכלים אחרים" שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין, מברכים בשבילם אחר בהמ"ז שבע ברכות. עכ"ל. משמע לכאורה שהפנים חדשות צריכים לאכול לחם. אולם יש לומר שהרמב"ם כתב כן לשיטתו שסובר שהטעם שצריך פנים חדשות, הוא, כדי שישמע את הברכות מי שלא שמען בשעת הנשואין, כמבואר בדבריו שם שפנים חדשות הם בני אדם שלא שמעו ברכת נשואין בשעת נשואין, ומברכים "בשבילם" אחר בהמ"ז שבע ברכות. וכיון שחיוב שבע ברכות בשבעת ימי המשתה הוא דוקא בבהמ"ז לדעת הרמב"ם וכמ"ש בס"ד לעיל בהערה 6, לפיכך ס"ל שצריך שהפנים החדשות יאכלו לחם בסעודה. אבל לדעת רוב הראשונים שסוברים שהטעם שצריך פנים חדשות הוא כדי שתהיה שמחה יתירה ולכן אפי' מי ששמען בשעת נשואין נחשב פנים חדשות אם לא השתתף עד עתה בשום סעודה מסעודות המשתה וכמ"ש בס"ד בהערה 13 ושכ"כ מרן בב"י ובש"ע ושכן פשט המנהג. ע"ש.

יאכלו פת אלא כל שמקצתם אוכלים פת מצטרפים לעשרה לברכת חתנים. מ"מ מסתברא שאם החתן או הכלה שהם עיקר הסעודה אינם אוכלים פת, אין לברך. ולא יהא אלא ספק, ספק ברכות להקל. עכ"ד. אולם לפע"ד אין דבריהם מוכרחים, וכיון שאין צורך באכילת פת כדי שתחשב סעודה, רק כדי שיתחייבו בבהמ"ז וכמ"ש לעיל בהערה 10, א"כ יש לברך שבע ברכות אפי' אם החתן והכלה לא אכלו לחם עמהם וכדמוכח מדברי הרדב"ז וכמ"ש המנהיג לענין שהשמחה במעונו.

29) בן כתב הרמב"ן בחידושיו (כתובות ח.) וז"ל: אם בא אדם שלא היה שם כל ימי המשתה "אפי' שלא אכל שם" מברכים שבע ברכות. עכ"ל. וכ"כ הריטב"א (שם) וז"ל: וכל שהוא פנים חדשות אע"פ שבא לאחר הסעודה ולא אכל שם, מברכים בשבילו ברכת חתנים. עכ"ל. וכ"כ בשו"ת תמים דעים (סימן קפט) וז"ל: אבל היכא דאיכא פנים חדשות, מברכים, אע"פ דלא אכיל תמן אלא דאתא לגבי סעודתא. עכ"ל. וכ"כ בספר אהל מועד (דרך ט נתיב ב), וכ"כ הר"ן בהלכות (כתובות ח.) והובא גם בב"י אה"ע (סימן סב). וכ"פ הרמ"א בהג"ה בש"ע (שם סעיף ז). ואע"פ שכתב כן בלשון "יש אומרים" אין זה משום שסובר שמרן חולק, כי מרן לא כתב כלום בענין זה, אלא שכן דרכו של הרמ"א לכתוב בלשון יש אומרים גם כשאינו חולק על מרן. עיין בשדי חמד (כללי הפוסקים סימן יד אות ב). גם הבי"ח (שם) כתב שיש סמך

ברכת פרק ה' ה' שעה

מברכים שבע ברכות,³⁰ ובלבד שהתקיימו שאר התנאים הנזכרים בסעיף ב.

ח. בסעודה ראשונה ושניה בשבת ויו"ט שבתוך שבעת ימי המשתה מברכים שבע ברכות אחר ברכת המזון אפי' אם לא היו פנים חדשות.³¹

מ ק ו ר ה ב ר כ ה

ה' י) משמע שהפנים חדשות צריכים לאכול ושלא כמ"ש מהריט"ץ. ואדרבה צריך לומר כמש"ל בס"ד שהרמב"ם הולך בזה לשיטתו בפירוש פנים חדשות, ולדין דנקטינן כהרא"ש וסיעתו בפירוש פנים חדשות וכמ"ש מרן השי"ע (סימן סב סעיף ז), א"כ אין צריכים הפנים חדשות לאכול. וכן נלע"ד עיקר. ואע"פ שראיתי באוצר הפוסקים (סימן סב ס"ק לח אות א) שכתב בשם הרב חנא וחסדא שהפנים חדשות צריכים לאכול בסעודה ושכ"כ בנתיבי עם (סימן סב) שמנהגם לברך שבע ברכות רק אם הפנים חדשות אוכלים שם. ע"ש. מ"מ למעשה נראה שיש לברך כדעת הרמב"ן וסיעתו הנ"ל. וכמש"ל בס"ד מילתא בטעמא. וכ"כ מהריק"ש בספר ערך לחם אה"ע (סימן סב) והובא גם בספר פרי האדמה ח"א (דכ"ד ע"א).

30 כ"כ בחידושי הריטב"א (כתובות ח). והעתקתי לשונו בהערה הקודמת. והטעם, כמ"ש בהערה הקודמת דלדין אין צריך שיהיו פנים חדשות אלא כדי שתהיה שמחה יתירה, וא"כ גם כשבאו פנים חדשות בסוף הסעודה הרי שמחים בבואם ומתחייבים בשבע ברכות, ומ"מ נראה דדוקא כשבאו קודם שנטלו מים אחרונים שעדיין לא נגמרה הסעודה, שהרי אין אנו מברכים שבע ברכות אא"כ השתתפו בסעודה עשרה אנשים ושנים מהם הם פנים חדשות, וכנ"ל בסעיף ב.

31 כ"כ התוס' (כתובות ח:) וז"ל: אומר ר"י

לפי"ז נראה שאין הפנים חדשות צריכים לאכול לחם, שבביאתם והשתתפותם בסעודה כבר יש שמחה יתירה. וזהו טעמן של הרמב"ן וסיעתו הנ"ל שכתבו שאפי' אם באו הפנים חדשות בסוף הסעודה ואפי' לא אכלו, מברכים שבע ברכות, שמ"מ יש שמחה בעצם ביאתן. וחזות קשה הוגד לי בשו"ת מהריט"ץ (סימן עא, דס"ו ע"ג) שכתב וז"ל: ונלע"ד דהרמב"ן ז"ל סבר כהרמב"ם ז"ל בפירוש פנים חדשות שר"ל אותם שלא שמעו ברכת נשואין, מדכתב הר"ן ז"ל משמו דכל שבא פנים חדשות ועומד שם אע"פ שאינו אוכל שם מברכים שבע ברכות. עכ"ל. ובודאי שכפי זה נראה דס"ל כהרמב"ם דעיקר פנים חדשות לא הוי אלא בשביל שלא שמעו שבע ברכות בשעת נשואין, הלכך אע"פ שאינם אוכלים שם מברכים בשבילם. אבל לפירוש הרא"ש דפנים חדשות היינו שלא אכלו שם אפי' שמעו הברכות, א"כ בודאי דבעינן שיאכלו שם, שאל"כ לא מיקרי פנים חדשות. וזה פשוט. עכ"ל. ומבואר דאזיל כל בתר איפכא ממה שכתבנו. אבל באמת מ"ש בדעת הרמב"ן דס"ל כהרמב"ם בפירוש פנים חדשות ופליג ארא"ש. זה אינו, שבמפורש כתב הרמב"ן (כתובות ח.) וז"ל: ופירוש פנים חדשות, שלא אכל שם בשבעת ימי המשתה וכו' אם בא אדם שלא היה שם כל ימי המשתה אפי' לא אכל שם מברכים שבע ברכות. עכ"ל. ומבואר דס"ל כהרא"ש שפנים חדשות היינו שלא השתתפו בסעודות המשתה אפי' שמעו הברכות בנשואין, ואעפ"כ כותב שא"צ לאכול. גם מדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' ברכות

בית חתנים (פנירי) חלק ב עמ' שצב, שצה

בסעודת החתן.

יג. הנוכח בשעת החופה ושמע את ברכות הנישואין אך לא סעד לבו בפת בסעודה שלאחר החופה הגם שאכל פירות ושתה יין, נחשב עדיין ל"פנים חדשות"^{טו}.

פנים חדשות בסעודה, דמיעוט רבים שנים, וכ"פ היפ"ל סי' סב סקכ"ב, בשו"ת רב פעלים ח"ד חאה"ע סי' ו ובכך איש חי פ' שופטים אות טו, הפני יצחק אות קב, השמח נפש (גאגין, דע"ח), והעיד שכן מנהג ירושלים, בשו"ת זב"צ החדשות סי' צה, גם בשו"ת יבי"א (ח"ג חאה"ע סי' יג אות יב-יג) הגם שכתב שמעיקר הדין היה ראוי לפסוק כדעת רוב הראשונים שסגי באחד, מסיק שלמעשה יש לחוש לדברי ר' אברהם בן הרמב"ם שצריך שני פנים חדשות, דסב"ל.

טז. רא"ש פ"ק דכתובות, טור סי' סב ומרן בב"ה בשם הרמ"ך, וטעמם משום שמה שלא אכלו עדיין בני החופה, לא גרע מפנים חדשות כמ"ש הרא"ש. ואף שהרמב"ם סובר שמי ששמע הברכות אף שלא אכל בסעודת החתן, אינו נחשב לפנים חדשות, כבר העיד מרן בבדק הבית שפשט המנהג להקל כדברי הרא"ש, וכ"פ בשו"ע סי' סב ס"ז, וכ"פ בשו"ת זב"צ החדשות סי' צה.

טו. שו"ע סי' סב ס"ז, וגם לדעה הראשונה שהובאה שם, שהיא דעת הרמב"ם הדין כן, אלא שנחלק בפרט אחר וכמו שיבואר בהערה הבאה.

הא דבעינן שני פנים חדשות, אינו מוסכם לכו"ע ויש כמה דעות בדבר. מדברי הערוך ערך פן, ס' המנהיג ד' צב, הריטב"א והא"ח, משמע שפנים חדשות פי' אדם אחד, וכ"נ דעת הטור שכתב וז"ל "כיון שאין מברכין בשבילו", עכ"ל, וכן מוכח מדברי הכלבו והשיטה מקובצת פ"ק דכתובות.

דעה שניה היא דעת מהר"י הלוי בתשובותיו, שהבין בדעת הרמב"ם שכל העשרה צריכים להיות פנים חדשות, אולם דעה זו יחידאה היא וכבר תמה עליה הב"ח בסי' סב ופסק שסגי באחד, וכ"פ הח"מ סקי"ג והב"ש סק"ז.

דעה שלישית, היא דעת רבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובה (סי' פו) שכתב שלדעת הרמב"ם צריך שיהיו שני

ומה שכתבנו שאף אם אכל שם פירות
וכיוצ"ב נחשב פנים חדשות,
פשוט שהרי לא השתתף בסעודה עצמה,
וכן שמעתי ממור"ר הגרב"צ אבא שאול
(שליט"א) זצ"ל.

טז. צריך ש"הפנים חדשות" יאכלו בסעודת החתן כזית פת לכל הפחות, אבל אם אכלו רק כזית מפת הבאה בכיסנין או פירות אין לברך שבע ברכות²; קבעו סעודתם על פת הבאה בכיסנין דהיינו שאכלו מאתים ושלושים גרם ממנה, אפשר לברך שבע ברכות^{3א}.

יז. אין צורך להרכות בצרכי הסעודה לכבוד ה"פנים חדשות" משום שעצם השתתפותם בסעודה מוסיף לשמחה, לכן אפשר לברך אף כשלא הרבו בשבילם^{3ב}.

קטן שהגדיל בימי המשתה

קטן שהגדיל בתוך שבעת ימי המשתה, נראה פשוט שנחשב כפנים חדשות, ואפילו באופן שהשתתף בסעודת החתן בקטנותו, מכיון שאז לא היה ראוי ליחשב פנים חדשות ואין שמחה בהשתתפותו. והסכים לדברינו מו"ר הגר"ע יוסף שליט"א.

ב. משמעות הרמ"ך והשו"ע בסי' סב ס"ז, שפנים חדשות היינו אנשים שלא אכלו עד עתה בסעודת החתן, ואפי' היו בשעת החופה, וכיון שכוס בהמ"ז גורם לברכת חתנים, אין די בזה שיאכלו כזית מפת הבאה בכיסנין. וכ"מ מדברי המאירי פ"ק דכתובות, וכ"כ השיטה מקובצת פ"ק דכתובות שכן משמע מדברי רש"י, וכ"מ מדברי תלמידי רבינו יונה שהביא השיטה מקובצת, ואילו לדעת הר"ן (פ"ק דכתובות) א"צ שיאכלו הפנים

חדשות בסעודה, וכ"פ הרמ"א בסעיף ז והמהריק"ש בהגהותיו, אך אחרוני ספרד פסקו כשיטת רוב הראשונים, כ"פ הבא"ח פ' שופטים אות טו, החינא וחסדא ד' קיא, וכ"פ להחמיר הגאון ר' אליהו מני בזכרונות אליהו (ח"ב מע' ב אות יח), וכ"מ מדברי הגאון פרי האדמה (ח"א ד' כג).

כא. כמבואר לעיל הערה ח.

כב. לדעת הרא"ש והתוס' פ"ק דכתובות, צריך להרכות בשביל הפנים חדשות בצרכי הסעודה, אבל רוב ככל האחרונים הבינו בדעת הרמב"ם ומרן שא"צ להרכות בשבילם. כ"כ הראנ"ח בתשובה בשו"ת מים עמוקים סי' מו בדעת הרמב"ם, פרי האדמה ח"א ד' כג בדעת מרן, בית עובד אות יג, חופת חתנים, חינא וחסדא, רב פעלים ח"ד חאה"ע סי' ו, ערוה"ש סקכו"ו, שו"ת יבי"א ח"ג חאה"ע סי' יא

דיני אישות (בצרי) חלק א עמ' קפא

יג. יש אומרים שאם היו שם פנים חדשות, אף שאין אוכלים שם, מברך בשבילם לילה ויום. כלומר, לא רק בסעודה שבאו, אלא בכל אותו היום, שכיון שבאו פנים חדשות כל אותו יום נדון כיום הראשון. ויש חולקים וסוברים שצריך שיסעדו עמהם בסעודה. להלכה נראה דהנהגים כהרמ"א דעה ראשונה עיקר, אולם מנהג הספרדים בארץ ישראל כדעה שניה, שצריך שיסעדו¹³.

יד. יש אומרים שאינם נקראים פנים חדשות אלא אם כן הם בני אדם שמרכים בשבילם. יש מפרשים שמרכין בשבילם מנות בסעודה, ויש מפרשים שמרכים בשמחה בשבילם ולכבודם.

להלכה צריך שיהיו חשובים קצת, שבני החופה שמחים על ביאתן, ולא בזויים שבני החופה קצים בהם והם אוכלים שם על אפם וחמתם של בני החופה¹⁴.

ר"א בן הרמב"ם. ועי' אוצה"פ שם שהביאום וכתבו שדעת הרבה פוסקים שדי באחד ובחינא וחסדא על כתובות ח"א דקי"א כתב שנוהגים באחד נשוא פנים ומסתברא שהולכים אחר המנהג. והמנהג היום בארץ הוא בשנים על כן כתבנו בסתמא בשנים אולם במקום שיש מנהג באחד אין אומרים סב"ל נגד המנהג.

13. הרמ"א שם פסק כדעה ראשונה. ומ"ש כלומר וכו' אוצר הפוסקים ס"ק לט. ומ"ש מנהג הספרדים יביע אומר ח"ג סוס"י יא שכך מנהג א"י וכ"כ נתיבי עם ח"ב ד"ח הובאו באוצה"פ ס"ק לח אות א. ועי' אוצה"פ ס"ק לט אות ב דלדעה ראשונה אפילו הפנים חדשות הלך ולא נשאר לסעודה עי"ש עוד פרטי דינים בזה.

ואם לא אכלו סעודה ראשונה רק ביום שאחר הנישואין יברכו בסעודה ראשונה אף שלא באו פנים חדשות. עי' באוצה"פ שם אות ט ובאות י"א דגם אלמן שנשא אלמנה מברכים בסעודת נישואין בלילה שלאחריו ויש חולקים על כן יש לעשות סעודה מיד בליל הנישואין עי"ש. ויותר טוב לעשות החופה אחר תפלת ערבית עי"ש.

ובמקום שנוהגים לאכול בשבת סעודה קלה בבקר ואחר חצות סעודה גדולה העיקרית פסק החיד"א בחיים שאל ח"א סי' ע"ד דבשחי הסעודות יברכו ו' ברכות הובא באוצה"פ שם אות ה וביביע אומר ח"ג סי' יא חולק שספק ברכות להקל וכ"כ ר' אליהו מני ז"ל בזכרונות אליהו מערכה ב אות ב.

14. שם ס"ח.

ומחלוקת המפרשים עי' אוצה"פ ס"ק מ.

ומ"ש להלכה רב פעלים ח"ד סי' ו וכ"כ בספרו בן איש חי שנה א' פ' שופטים אות טו הובא באוצה"פ שם, ועי"ש מ"ש בשם חינוא וחסדא ח"א דקי"א שמנהג עירו אזמיר שאפילו לא באו הפנים חדשות לחתונה והם נוכרים אצל בני החופה אורחים מחוץ לעיר וסעדו שם מברכים שבע ברכות כיון שראויים להרבות שמחה בשבילם ועי"ש שסתם עניים לא מברכים. אבל אם זוכה החתן ושמח להאכילם שזה כמקריב קרבן מברכים בשבילם. ועי' באוצה"פ שם דיש חולקים על עיקר הדין שהביא בשו"ע עי"ש. ובסידור בית עובד אות יג כתב דבערי המודש נהגו אפילו שאינם מרכים

סימן פד

לא אכל פת בחתונה אם אח"כ יכול להחשב כפנים חדשות

בס"ד כז' חשוון תשע"ד

לכבוד האברך המצוין השוקד באהלה של תורה לילה כיום יאיר כחשכה כאורה רבי אברהם בבא זדה נ"י שלוכוט"ס.

בדבר שאלתו באדם שלא היה נוכח בשעת החופה ובא יותר מאוחר ואכל מנה עיקרית בשר או עוף ואורז בלי נטילת ידים האם בז' ימי החופה יכול הוא להחשב כפנים חדשות.

תשובה: הנה מצינו מחלוקת הראשונים אם אדם היה נוכח בשבעה ברכות של הנישואין ולא אכל אם יכול להיות פנים חדשות בז' ימי המשתה. דהנה הבית יוסף אבן העזר (סימן סב) כתב ומברכין אותה כל שבעה אחר אכילה והוא שיהו שם פנים חדשות וכו'. בפרק קמא דכתובות (ז:) תנו רבנן מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה והוא שבאו

פנים חדשות ופירש רש"י והוא שבאו כל המשתה פנים חדשות בכל יום שלא היו שם אתמול. והוא שבאו פנים חדשות שלא אכלו עד עתה אפילו היו שם בשעת החופה. והרמב"ם כתב (בפ"ב מהלכות ברכות ה"י) אם היו האוכלים אחרים שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין מברכין בשבילם אחר ברכת המזון שבעה ברכות כדרך שמברכין בשעת נישואין. חזינן שנחלקו רש"י והרמב"ם אם היו בשעת החופה ושמעו ברכת הנישואין ולא אכלו אם יכולים להוות פנים חדשות, דלרש"י כיון שלא אכלו יכולים להיות פנים חדשות, ואילו להרמב"ם כיון ששמעו את הברכות בחופה לא הוו תו פנים חדשות. וכן ס"ל לרא"ה (בכתובות ח) דפנים חדשות הוא שלא היה שם כלל, וכן דעת הרי"א^ז דפנים חדשות הם בני אדם שלא שמעו עדיין הברכות לא בשעת הנישואין ולא בשעת הסעודה, וכן דעת הערוך בערך פן שכתב, דפנים חדשות פירוש אדם שלא היה בשעת החופה או בסעודה בשעה שמברכים. אמנם דעת הרא"ש (סימן יד) היא כדעת רש"י, וכן דעת הרמב"ן שהכל תלוי באם אכלו וכל שלא אכלו אע"פ שהיו בשעת הברכות של הנישואין או של הסעודה עדיין הם נקראים פנים חדשות. וכן העלה להלכה בשו"ת זבחי צדק החדשות (סימן צה) דכל שלא אכלו אע"פ שהיו בשעת החופה הם נקראים פנים חדשות ע"ש.

(ב). והנה בשו"ע (סעיף ז) מרן הביא את ב' הדיעות הנ"ל וכתב וז"ל ברכה זו שמוסיפים בבית חתנים היא ברכה אחרונה מז' ברכות, שהיא ברכת אשר ברא. הגה: וי"א דאף אשר ברא אין מברך כל ז' אלא כשמזמנין אחרים, אבל אם אוכל עם בני ביתו אין מברכין, (הר"ן בשם הרמב"ן וכן נוהגין). במד"א, כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנישואין ושמעו הברכות; אבל אם היו האוכלים אחרים, שלא שמעו ברכת נישואין בשעת נישואין, מברכין בשבילם אחר ברכת המזון ז' ברכות, כדרך שמברכין בשעת נישואין, והוא שיהיו י', וחתן מן המנין. וי"א שאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות, אם לא אכלו שם עד עתה, מקרי פנים חדשות ומברכים בשבילם ז' ברכות אחר ברכת המזון, וכן פשט המנהג. הגה: וי"א דאם היו שם פנים חדשות, אף על פי שאין אוכלין שם, מברך בשבילם לילה ויום (הר"ן פ"ק דכתובות). חזינן דמרן הביא ב' דיעות וסתם בסתם כדעת הרמב"ם אלא שסיים שהמנהג כדעת הרא"ש ורש"י ועוד שאע"פ שהיו בשעת הברכות כל שלא אכלו הוו פנים חדשות ועיין באוצר הפוסקים שם (ס"ק לו אות א) שכתב שהרבה פוסקים כתבו כדעה ב' בשו"ע. עיין בספר ישא ברכה על רי"ז (דף קטו א) שכתב דבמעשה רוקח כתב דבב"י נראה דפסק כהרמב"ם וכו', ולא ידעתי מאין משמע בב"י שדעתו כדעת הרמב"ם וגם לא זכר שבבדק הבית כתב שהמנהג כהרא"ש, וכ"כ בכסף משנה (פ"ב הלכות ברכות הלכה ט) דכן פשט המנהג,

וכן הכנסת הגדולה בהגהת ב"י (אות ט) כתב דכן מנהגינו. וראה בספר חופת חתנים (סימן ט אות יג) שכתב שכן הוא המנהג. וכן בספר חינוך וחיסודא על מסכת כתובות ח"א (ק"י טור ד) כתב שכן הוא מנהג עירו אומיר, וכ"כ בעץ חיים סידור תכלאל ע"פ מנהג תימן (דק"ע) כתב דגם אצלם מנהג פשוט כן. וכ"כ בסידור בית עובד (דיני ברכת חתנים אות יב) שהביא רק את דעת הרא"ש. ועיין בשו"ת מהר"י הלוי אחיו של הט"ז (סימן לז) שכתב בתו"ד דלא קיי"ל בזה כהרמב"ם אלא כהרא"ש דפנ"ח היינו שלא אכלו עד עתה אפילו היו בשעת הנישואין, וכ"כ בחכמת אדם (כלל קכט סעיף ה) דאפילו היו בשעת החופה ושמעו הברכות כל שלא אכלו עד עתה מיקרי פנים חדשות. ועיין בספר עזר מקודש (סעיף ח) שכתב דכיון שבשו"ע כתב דכן פשוט המנהג אין בזה עוד אפילו מידת חסידות לקרוא למי שלא שמע כלל הברכות ע"ש. ולפ"ז נראה שמה שכתב בספר ברכת הבית (שער ס"ב בשערי בינה סק"ח) דכיון שיש בזה פלוגתא הפוסקים ספק ברכות להקל. וכ"כ בישועות יעקב בפירושו הקצר (סק"ז) שכתב ולדינא בודאי סב"ל ויש להורות כדעת הרמב"ם. וכן פסק רש"ל (סימן יח) דלא כשו"ע ע"ש.

ג). אמנם לענ"ד לא נראה כן. דהא כיון שמרן כתב דכן הוא המנהג היינו כהרא"ש דפנים חדשות הוא דוקא אם אכלו אבל בלא אכלו בחופה רק שמעו הברכות עדיין הם נקראים פנים חדשות קיי"ל דלא אמרינן סב"ל במקום מנהג. וכמ"ש בספר ארץ חיים סתהון בקונטרס הכללים (כלל י) שכתב, והיכא שכבר נהגו לברך במילתא דאיכא פלוגתא דרבוותא לא שבקינן מנהגא וכמ"ש הט"ז באו"ח (סימן מד סק"ז). והרב זכור לאברהם חלק א או"ח (דיני ברכות אות ט), משם תרומת הדשן (סימן לד), ואפילו היכא שמרן ס"ל כהפוסקים שלא לברך, מ"מ אין לבטל המנהג וכמ"ש הזכור לאברהם שם (סוף אות ג), וראה עוד בשו"ת המב"ט חלק א (סימן קפ). וכן בשו"ת אבקת רוכל (סימן נד). ובספר שם חדש על ספר היראים. ובטוב עין להחיד"א (סימן יח אות נז). ובשדי חמד (מערכת ברכות (סימן א סעיף יח אות ו) שכתב וז"ל, אם נהגו כמ"ד לברך אין לומר בזה סב"ל, עיין לחיד"א בלדוד אמת בקונטרס אחרון (אות כא). ובחינא וחיסודא חלק א (דף ק"ז ע"א). ובספר משא חיים (דף מח). וכן בספר מכתב לחזקיהו תשובה (סימן ג וסימן י). ובספר נשמת כל חי חלק א (סימן סד). ובשו"ת לב חיים חלק ב (סימן רנט). וכן בספר בירך את אברהם (סימן צא אות יב). ובעיקרי הד"ט חיו"ד (סימן כח אות טו). ובשו"ת אור לי (סימן פג), ובכף החיים סופר (סימן יד באו"ח אות יד), ובבא"ח שנה ראשונה (פרשת לך לך אות ה). ובשו"ת יביע אומר חלק א (סימן מד אות ב). שכל שיש מנהג לא אמרינן סב"ל נגד המנהג. חזינן דהיכא שיש מנהג לא אמרינן סב"ל וכאן מעיד מרן שכן הוא המנהג כדעת

הרא"ש ולכן שפיר הוי פנים חדשות ויכולים על סמך פנים חדשות אלו לברך כי כן הוא המנהג ולא אמרינן סב"ל במקום מנהג.

ד). ולכן נראה דכל שלא אכלו פת שפיר יכולים להיות פנים חדשות ולברך ז' ברכות לנוהגים לברך ז' ברכות בכל המקומות וכמו שהארכתי בזה בשו"ת דברי בניהו חלק א (סימן ד מאבן העזר) וגם לאלו שלא נהגו לברך ז' ברכות רק ברכת אשר ברא ויש שמצריכים לברך אשר ברא דוקא אם יש פנים חדשות. עיין מה שהארכתי בזה בשו"ת דברי בניהו חלק יט (סימן נו) גם לאותם דיעות הוו בכלל פנים חדשות כל שלא אכלו לחם בסעודה הנישואין, וכאן הרי לא אכלו לחם רק אכלו בשר או עוף ואורז שאין זה נחשב לאכילה של סעודת הנישואין כי בעינן שיאכל פת ולכן הם יכולים להיות פנים חדשות. עוד נראה דאף אם אכלו עוגות לא בשיעור של קביעות סעודה אלא רק כזית או כביצה שהברכה אחריהם היא על המחיה עדיין לא הוי כאכלו סעודה של חתנים כי בעינן דוקא אכילה של סעודה שהיא בפת וכמו שכתבו הפוסקים דאם אכל מזונות אין הוא יכול לברך בסעודה את הברכות רק מי שאכל פת, וכמ"ש בזכרונות אליהו ח"ב (מערכת ב אות כז). וכן בספר מעשה אליהו (סימן ו) שכתב נשאלתי אם הלך בבית החתן ושתה עמהם יין וכבדו אותו שיברך שבע ברכות, לדידן שעושים שני כוסות לברכת המזון, הנה ראיתי ששאלה זו הובאה בספר זכור לאברהם ח"ב אהע"ז (אות ברכת חתנים) ולא איפשיטא, וראיתי בספר עט"ר מר אבי זצ"ל זכרונות אליהו אהע"ז (סימן כז) שפסק שלא יברכו אלא אוכלי הפת יע"ש, משם חינא וחסדא ח"א (דף קיב) שכתב ונראה דלא שפיר דמי לברך אחר אפילו דנצטרף לזימון ואפילו שתה כוס יין, לא מבעיא לנוהגים לברך שניהם על כוס אחד, דנראה דהנכון דיברך המברך ברכת המזון הוא ולא אחר, אלא אפילו לנוהגים לברך על ב' כוסות, יען האי כוס דברכת חתנים על ענין אכילה דאכלו הוא בא, דבלא"ה אפילו אכלו פת הבאה בכסנין לא שייך ברכת חתנים, וכמ"ש התוס' בפסחים (קב) וכ"מ במפרשים, ויש קצת ראייה לזה ממ"ש הש"ך ביו"ד (רס"י רסה) לענין ברכת בפה"ג וברכת אשר קידש, דאחר המילה, שכתב דיברכנה המוהל בעצמו, והכי הוא מנהג הראשונים, ואפילו למש"כ בשו"ע שם שיכול לברכם אחר, י"ל דשאני התם דהנהו ברכות אינם תלויים עם מצות המילה, כמ"ש הב"י והב"ח שם, משא"כ הנך ז' ברכות דנגררות אחר האכילה וברכת המזון, לכו"ע לאו שפיר דמי לברך אחר שלא נתחייב בברכת המזון, כי אם אחד מהמסובין האוכלים בסעודה ע"ש. וכ"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז (סימן יא אות ז) שכתב ועכ"פ המברך ז' ברכות צריך להיות מאוכלי הפת וכמו שהעלה בספר חינא וחסדא שם לפשוט ספק הזכ"א בזה, וכ"כ

בספר פני יצחק (אות קא) שכתב דלפי מה שכתב הזכור לאברהם בתר הכי בשם השלחן גבוה דהכל תלוי אם אוכלים מסעודת חתן, א"כ ודאי דלא יברך אלא מי שאכל מסעודת חתן. חזונו דכל שלא אכל פת לא חשיב שאכל מסעודת חתן. וראה עוד בשו"ת יביע אומר חלק א אר"ח (סימן כו אות ט) שכתב שבספר בתי כנסיות (סימן תע) כתב, שהבכורות יכולים לסעוד בסעודת חתן אפילו יותר ממנין משום שהחתן דומה למלך, וברוב עם הדרת מלך, גם בנהר מצרים כתב שעדיף יותר לילך לבית החתן מסיום מסכת בערב פסח, מכיון שאין הכל מבינים הסיום. וכתב שם ולכאורה היא אליה וקוץ בה שעוברים בה קולות, ולכאורה בערב פסח שצריך לשמחו והם טרודים איך יקיימו המצוה, וכתב וצריך לומר שהחתן מוחל על כבודו, א"נ בשעת החופה מיירי, וכמ"ש בנהר מצרים שמחלקים ממתקים דוקא ואינם סועדים סעודה ממש, ובכה"ג לא הוי נהנה "מסעודת" החתן שאין סעודה בלא קביעות לחם, וכעין מה שכתב המאמר מרדכי (סימן תקמו) לגבי אירוסין בלא סעודה דשרי בחול המועד שמה שאוכלים מרקחת לא חשיב סעודה, וכ"כ במשנ"ב (סק"ב), ובכף החיים (סק"ד). ועיין בשו"ת מהר"ם מבריסק (סימן קלג) ודו"ק. חזונו דהסיקו הפוסקים דלא חשיב סעודה בלי אכילת לחם. ולכן נראה דאף אם אכל עוגות בחתונה כל שלא נטל ידיו ובירך המוציא וברכת המזון אין הוא נחשב לאכל מסעודת חתן ולכן יכול הוא להיות פנים חדשות בשאר ימים אם מברכים ברכת חתנים בבית החתן או לאותם הנוהגים שבכל מקום שהולך החתן והכלה בשבעה ימים לברך שבעה ברכות ולנוהגים כן יש להם על מה שיסמוכו כיון דכן נהגו קהילות גדולות ובמקום מנהג לא אמרינן סב"ל ולכן אותם אנשים שלא אכלו לחם בסעודת הנישואין יכולים להיות פנים חדשות כנלענ"ד.

בסיכום:

בחורים וכן אנשים שהיו נוכחים בחופה ולא נטלו ידים ולא אכלו פת אע"פ שאכלו עוף או בשר ואורז או עוגות עדיין הם נחשבים לפנים חדשות להיות בשבעה ימי המשתה של החתן והכלה כי לא נחשב לסעודה רק אם אוכל לחם. וכן מה שאמרו כל האוכל מסעודה היינו אוכל לחם אבל לא שאר מיני מתיקה או שאר דברים. ולכן יכולים הם להיות פנים חדשות בשאר ימים. ואף שנחלקו הראשונים מה לא נחשב לפנים חדשות האם בהיו רק בשעת הברכות אף שלא אכלו או רק באכלו. מ"מ מרן כתב שהמנהג שכל שלא אכלו הוי פנים חדשות ומכיון שכן הוא המנהג לא אמרינן סב"ל נגד המנהג ולכן יכולים הם להיות פנים

חדשות. שו"ע (סימן סב) ובאוצר הפוסקים שם. ובשו"ת יביע אומר חלק א או"ח
(סימן כז אות ט). וכן חלק ג (סימן יא). ובשו"ת זבחי צדק החדשות חלק ג (סימן צה).
ובזכרונות אליהו ח"ב (מערכת ב אות כז). וכן בספר מעשה אליהו (סימן ו).

בברכת התורה

בניהו דיין

[החופה והנישואין חלק א סימן כ אות יב ויג](#)

הנישואין או משאר הסעודות שנערכו לכבוד החתן והכלה¹⁵. והמנהג בארץ ישראל לברך שבע ברכות בסעודה שבבית החתן במשך כל שבעת ימי המשתה, כשיש לפחות שנים שהם פנים חדשות. וגם נוהגים שאף על פי שלא הרבו בסעודה לצורך הפנים חדשות מברכים שבע ברכות, והאשכנזים נוהגים לברך שבע ברכות בסעודה אפילו כשרק אחד מן הקרואים הוא פנים חדשות, ובלבד שהוא אדם חשוב שהרבו בשבילו באותה סעודה¹⁶.

יב. אדם שנכח בשעת החופה ושמע את ברכות הנישואין, ולא השתתף בסעודה שלאחר החופה נחשב ל"פנים חדשות"¹⁷. ואף על פי שאכל פירות ושתה יין וכו', עם כל זה נחשב ל"פנים חדשות", כיון שלא סעד לבו בפת בסעודת החתן עד עתה¹⁸.

יג. צריך ששני בני אדם שהם פנים חדשות יאכלו בסעודה¹⁹. וכן מנהג הספרדים שמברכים שבע ברכות דוקא אם ה"פנים חדשות" אוכלים בסעודה²⁰. והמקילים לברך שבע ברכות אף אם הפנים חדשות

15. שו"ע סי' ס"ב סעי' ז', ומה שכתבנו שצריך שתי פנים חדשות, כ"כ בשו"ת רב פעלים ח"ד חאהע"ז סי' ו', ובשו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז סי' י"א אות ה'.

16. שו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז סי' י"א.

17. שו"ע סי' ס"ב סעי' ז'. ועי' בשו"ת ויען דוד ח"ג סי' צ"ו, שכ' שמי שכבר נמנה לפנים חדשות, לא ימנוהו שוב פעם לפנים חדשות.

18. בית חתנים פ"ט סעי' י"ב בשם הגר"צ אבא שאול שליט"א.

19. כ"כ החינא וחסדא ודלא כהמהריק"ש שפסק כהרמ"א, וכן פסק הגר"א מני בזכורונת אליהו ח"ב מערכת ב' אות י"ח. הו"ד בס' בית חתנים פ"ט סעי' ט"ו, וכ"כ הבן איש חי פר' שופטים סעי' ט"ו, וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' ר"פ סוף סעיף ז', שראוי לחוש בזה לספק ברכות להקל, ולהדר אחרי פנים חדשות שאוכלים שם. וע"ע בשו"ת משנה הלכות ח"י סוף סימן רכ"ז, ובשו"ת ישיב משה (טורצקי) עמ' ק"ע.

20. נתיבי עם סי' ס"ב סעי' ז'.

לא אכלו פת אלא רק מגדנות וכיוצא, אין למחות בידם, שיש להם על מה שיסמוכו, כיון שסוף סוף החתן והכלה שמחים בשבילם²¹.

זד. אין צורך שהפנים חדשות יהיו דוקא אנשים חשובים שהוזמנו במיוחד לסעודה, אלא אפילו אם הם סתם אורחים שלא באו מחמת החתונה, ואפילו אם הם זרים ובמקרה סעדו שם, אפשר לברך שבע ברכות. וכן יש לברך שבע ברכות אפילו אם הפנים חדשות הם אנשים עניים²².

טו. בסעודה הראשונה שעושים לאחר החופה, מברכים שבע ברכות אפילו שאין שם פנים חדשות, וכולם היו בשעת החופה ושמעו כבר שבע ברכות²³.

טז. אין חשוב פנים חדשות אלא מי שהוא ראוי להמנות בעשרה של ברכת חתנים²⁴. ולכן קטן אינו נחשב לפנים חדשות אפילו שיש עשרה גדולים בלעדו, ואפילו שהוא חשוב מאד ותלמיד חכם²⁵. וכן אשה לא נחשבת לפנים חדשות²⁶.

21. שו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז סי' י"א אות ז', וכ' שאפשר להסתמך על מהר"ש קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה חאו"ח סי' צ"ג, שאין צורך שהפנים חדשות יאכלו פת, וכ"כ בקונטרס ברכת חתנים סעי' ז', שאין צורך שהפנים חדשות יאכלו בסעודה, ואפילו אם באו בסוף הסעודה יברכו ז' ברכות, כיון שיש שמחה בבואם, עיי"ש. וע"ע בשו"ת שאילת יצחק ח"ג סוף סימן קי"ד.

22. שו"ת יביע אומר ח"ג חאהע"ז סי' י"א סוף אות ה' בשם חננא וחסדא.

23. עי' לעיל סי' י"ט סעי' י"ג.

24. חידושי הריטב"א כתובות דף ז'.

25. שו"ת יביע אומר ח"ג סי' י"א אות י', שו"ת רביד הזהב ולהרה"ג ר' דוד ברדא שליט"א (א) ח"א חאהע"ז סי' א'.

26. פתחי תשובה סי' ס"ב ס"ק י"ד, שו"ת באר משה ח"ח סי' רל"ו, שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' ר', שו"ת רביד הזהב ח"א חאהע"ז סי' א'. ועי' בשו"ת משנה הלכות ח"ז סי' רמ"ו, ובשו"ת חיי הלוי ח"א סוף סימן ק"ד, מה שהעירו בזה על החת"ס כתובות דף ז'.

ברכת יצחק אבן העזר יט:ה

ילקוט יוסף שובע שמחות חלק א פרק יז הערות כה-כו

חקירה בגדר פנים חדשות

ובדרך חידוד הנה יש לחקור בדין זה דפנים חדשות, אם הוא בגלל שעל ידו נתווסף שמחה לחתן ולמסובין, והיה ליה כשמחת סעודה ראשונה שמברכין בה שבע ברכות. והוא חיוב על כל המסובין שנחשב אצלם כסעודה ראשונה. או שענין הפנים חדשות הוא חיוב על הפנים חדשות, לא בגלל שהחתן שמח, אלא בגלל שהפנים חדשות שמחים בשמחת החתן, וכיון שלא שמעו הברכות, מברכים בשבילם שבע ברכות. ויתכן שהדבר תלוי במחלוקת הראשונים, דהנה הרמב"ם (בפ"ב מהלכות ברכות) מבאר מה נקרא פנים חדשות, מי שעדיין לא שמע את הברכות בשעת הנישואין. ומשמע לפי זה שיסוד דין פנים חדשות הוא חיוב על הפנים חדשות שעדיין לא שמע ז' ברכות, וממילא חייבו חכמים לברך ז' ברכות.

אולם הרא"ש (בפ"ק דכתובות) כתב, דפנים חדשות נקרא זה שעדיין לא אכל בסעודת החתן. אף על פי שכבר שמע הברכות בשעת הנישואין. ולפי זה משמע יותר שעל ידי הפנים חדשות נתווסף לחתן שמחה, ולכן מברכין ז' ברכות. והוא חיוב על כל המסובין, שבגלל הפנים חדשות נחשבת סעודה זו כסעודה ראשונה, ולכן אף אם הפנים חדשות שמע שבע ברכות אכתי נחשב לפנים חדשות, שבזה יש לו שמחה. ועוד נפקא מינה לענין שבת אי חשיבא כפנים חדשות או לא, שיש אומרים דשבת נחשבת כפנים חדשות, והוא על פי המדרש שאמר הקב"ה על השבת, פנים חדשות באו לכאן. וכן דעת הרא"ש (פ"ק דכתובות סימן יג). ובודאי שאין החיוב על השבת, אלא דחיוב של פנים חדשות הוא לפי שמחמתו נתרבית השמחה אצל המסובין והחתן. וכן ע"י השבת נוספת שמחה. וזה גם הטעם שהרא"ש מצריך שירבו בשביל הפנים חדשות, וכל שאין מרבין בשבילו בסעודה, לא חשיב פנים חדשות.

ועוד נפקא מינה אם הפנים חדשות הוא קטן, והחתן והמסובין שמחים בו ומרבים בשבילו בסעודה, דאי נימא דהחיוב הוא על פנים חדשות, ומחמתו על כל המסובים, הקטן הרי אינו בר הכי, מאחר שאינו חייב במצוות. אבל אם ענין הפנים חדשות הוא לפי שעל ידי זה נתרבית בשבילו השמחה אצל המסובין, ממילא גם בקטן שייך שישמח. [ויתכן עוד נפקא מינה, אם אשכנזי יכול לברך שבע ברכות שלא בבית חתנים, כשיש שם פנים חדשות, וראה לעיל הערה כג. וראה בקהלות יעקב על מסכת כתובות, שחקר החקירה הנ"ל וכתב כנז'. אלא שיש להעיר מלשון הרמב"ם הנ"ל, שכתב: ומברכים בשבילם. ומשמע דשבע הברכות הם בשביל הפנים חדשות, ולא בשביל השמחה יתירה שיש לחתן עצמו. אך יש לדחות, דזה גופא הכוונה בשבילם, דבשביל שהם נמצאים כאן, יש שמחה יתירה לחתן, לכן מברכין שבע ברכות].

(כו) מי שהיה בחופה אבל לא נשאר לסעודה - אי מיקרי פנים חדשות

וראה בהערה הנ"ל. והנה ז"ל מרן בשלחן ערוך (סימן סב סעיף ז'): במה דברים אמורים [דמהני פנים חדשות] כשהיו האוכלים הם שעמדו בברכת הנישואין, ושמעו הברכות, אבל אם היו האוכלים אחרים, ולא שמעו ברכות הנישואין בשעת הנישואין, מברכים בשבילם אחר ברכת המזון שבע ברכות, כדרך שמברכים בשעת נישואין. והוא שיהיו עשרה והחתן מן המנין. ויש אומרים שאפילו היו בשעת החופה, ושמעו הברכות, אם לא אכלו שם עד עתה, מיקרי פנים חדשות, ומברכים בשבילם שבע ברכות, אחר ברכת המזון. וכן פשט המנהג. ע"כ. ויש להוסיף, דאיכא הכא ספק ספיקא, שמא מברכים שבע ברכות בזמן הזה גם שלא בבית חתנים, שאין אנו מייחדים בית לשמחה לכל שבעת ימי המשתה, ואף אם תמצא לומר שגם בזמן הזה דעת מרן השלחן ערוך שאין מברכים שבע ברכות אלא בבית חתנים ממש, אפילו הכי הכא יכולים לברך, דשמא חשיבי פנים חדשות, כל שלא אכלו בסעודה, או כל שלא שמעו את הברכות, וכדעת הרמב"ם [שהכל תלוי בשמיעת הברכות]. ואף על גב דלא מהני ספק ספיקא בברכות, מכל מקום הכא מרן בשלחן ערוך העיד שכן פשט המנהג. ובפשטות המנהג על ב' האופנים המוזכרים בשלחן ערוך.

בנר ציון (שידוכין ונישואין אות צה)

אוצר ברכת חתנים (הרב מיכאל פרץ) סימן כג עמ' צ

כיון דהפנ"ח שהוא השבת א"צ לזה. [ד"א דסעודה ג' יוצאים במיני תרגימא] לא מברכינן. ה"ה נמי בעלמא אף שבני הבית אוכלים, מ"מ כיון שהפנ"ח לא אכלו שם אלא פירות ויין לא מברכינן. ע"כ.

וצ"ע ראית הב"ח וגם ראית בירך את אברהם, דמה שייך שבת לפנים חדשות, דבשבת איתא בתוס' דאיתא במדרש דשבת פנים חדשות באו לכאן, וגם שמרבים בסעודה ומה שייך זה לפנים חדשות, שיתכן שהשמחה וההרביה בסעודה קשורה לפנים חדשות, כיון שאוכל שם. שלא כן בשבת שלא שייך שם שלא ירבה בסעודה, ולא שייך אכילה אצל שבת, וא"כ שני דינים הם.

וכן להיפך מהא דסעודה שלישית, לא מהני כפנים חדשות, כיון דלא מתחדש כלום בסעודה שלישית, שהרי ודאי שעיקר הסעודה לכו"ע היא בבקר. ונפסק להלכה שסעודה שלישית, לא חשיבא פנים חדשות לא מצד הרביית הסעודה ולא מאיזה צד אחר. ודו"ק.

ואמנם להלכה מהרי"ט צהלון סי'

ע"א רס"ו ג'. דהרמב"ן שכתב הר"ן בשמו דכל שבאו פנ"ח אע"פ שאינו אוכל שם מברכים ז"ב. ס"ל כהרמב"ם דעיקר פנ"ח לא היו אלא בשביל שלא שמעו הברכות בשעת נישואין. הלכך אע"פ שאינם אוכלים מברכים בשבילם, אבל לפי הרא"ש היינו דלא אכלו שם עד עתה אע"פ ששמעו את הברכות, א"כ בודאי דבעינן שיאכלו שם דאל"כ לא מקרי פנ"ח.

וכן פסקו בחינא וחסדא כתובות ח"א דק"א טור ב"י.

ובנתיבי עם (ח"ב עמ' ח') וכיביע אומר ח"ג סר"ס י"א, כתב שהפנ"ח מתוך העשרה שסועדים שם. ובנתיבי עם כתב מנהגינו דוקא אם אוכלים שם. ואמנם הראשונים פסקו לברך אע"פ שהפנ"ח לא אכלו ומהשו"ע ליכא למידק שלא האריך בפרט זה. והחולקים הם אחרונים. ע"כ נראה שהמברך יש לו על מי לסמוך אם לא ידוע המנהג. ודו"ק. ב. הפנים חדשות צריכים להיות גם בשעת הברכות ובמיוחד להרמב"ם שמברכין בשבילם, ועיין אוצר הפוסקים (סימן סב

סעיף ז אות ב).

ג. ואדם שלא אכל בסעודה אם שרי לו לברך ברכות נשואין. כתבו חנא וחסדא ח"א דקי"ב ג'. ויביע אומר ח"ג סי' י"א. ובית חתנים פי"ב סעיף ו, בשם הגרי"ש אלישיב כתב שלא יברך. ומאיך גיסא בספר מעיני הישועה דף מ"ב ע"ב, משכיל עבדי ח"ח אר"ח סי' כ' אות כ"ה, ובשובע שמחות פ"ד הערה ע"ג כתב שכך מנהג העולם לברך אפילו שלא אכל בסעודה, וכ"כ באר משה ח"ב סי' קי"ח שראה שהגרי"י טייטלבוים ס"ל לברך ברכת נשואין אפילו אם לא אכל מהסעודה, אלא דגים ושתה שכר. ובאהלי ישורון הלכות שבע ברכות פ"ה סעיף ט בשם האגרות משה שהאוכל או השותה מן הסעודה אפילו לא אכל פת יכול לברך ברכות נשואין אף לכתחילה, ולא ראיתי שום הכרח

לסברא שצריך שהפנים חדשות יאכל פת. ולראשונים שס"ל שבכלל לא / קשור ברכת המזון לשבע ברכות הרי ודאי יוכלו לברך גם מי שלא אכל. ולחולקים ג"כ ל"ק שהרי לא כתיב שזהו דין באוכל. אלא אם יש סעודה לשמחת חתן וכלה מברכין ולא שהאוכל מברך. ודו"ק. וגם לא ברירא לן אמאי לא יוכל לברך להוציא אחרים, וגם איכא ספק שמא כלל לא צריך לאכול פת כדי לברך, ומכל הני ספיקות נראה שהמיקל יש לו על מי לסמוך. וא"כ נראה להלכה גם שהפנ"ח לא מחוייבים לאכול פת, וגם מי שלא אכל פת יוכל לברך, והמחמיר תע"ב. ואח"כ ראיתי בקובץ מבית לוי (ט' עמ' מה) בשם החזון איש שג"כ הקל בזה, ובירך על שבע ברכות גם מי שלא אכל כלל בסעודה. עיי"ש.

משנת יהושע (חילו) – אירוסין ונישואין חלק א עמ' רסא

יצאו הפנים חדשות

מה. חייבים הפנים חדשות להשאר עד סוף שבע ברכות, ואם הלכו טרם שסיימו את הסעודה צ"ע אם יוכלו לברך ז' ברכות, ומדברי הפוסקים נראה שלא יברכו¹¹. וי"א דכל זה רק אם יצאו קודם ברכת המזון, אבל יצאו באמצע השבע ברכות אפשר לגמור לברך¹².

אם הפנים חדשות צריכים לאכול פת

מט. מנהג הספרדים להקפיד שהפנים חדשות יאכלו פת בסעודה. אכן לפי האשכנזים אינו מעכב בדיעבד¹³.

האלף לך שלמה (סי' קי"ז), וטעמו משום שחלות חיוב הברכות הוא בשעת ברכהמ"ז ולא בשעת אכילה, וכיון שהפ"ח לא נכחו בשעת ברכהמ"ז אין לברך שבע ברכות. וכ"כ בספר בית חתנים (פי"ח יח).

נח. אם יצאו באמצע הברכות כתב בפתחי תשובה (סימן סי"ב ס"ק י"ד) בשם ספר זכור לאברהם ח"ב אות ב' שגומרים כל הברכות ע"ש.

נט. יש מחלוקת בין המחבר והרמ"א (בסי' סי"ב סי"ז) אם הפנים חדשות צריכים לאכול בסעודה או לא, דשיטת המחבר שצריכים לאכול ושיטת הרמ"א שאין צריכים לאכול. והטעם בדברי המחבר י"ל דס"ל דשבע ברכות הוא חלק מברכת המזון לכן בעינין שהפנים חדשות יאכלו מהסעודה בדוקא, משא"כ הרמ"א סבר דברכת המזון ושבע ברכות הם ב' דברים נפרדים וא"כ אינו מחייב שיאכלו. וראה עוד בזה בחלק העיונים שהארכנו בגדר פלוגתא זו.

ומעתה לבני הספרדים ההולכים כדעת מרן השו"ע הג"ל א"כ צריכים לאכול פת דוקא ולא דברים אחרים, וכן נפסק בבן איש חי פרשת שופטים סט"ו. וכן נפסק בשו"ע שמחות.

גדר פ"ח משום אפושי שמחה וכל שהשתתף בשעת הסעודה או עכ"פ לזמן ממושך נחשב כהשתתף בשמחה.

וכן מסתבר, דהנה באמת מלשון השו"ע שם (בסי' סי"ב סעי' ז') יש להסתפק האם בעינין גם השתתפות בסעודה וגם שמיעת הברכות, או סגי בהשתתפות הסעודה, ואכן יש לצדד לומר כצד ב' ולכן כה"ג אי אפשר תו להיות פנים חדשות, דהרי מקור דברי השו"ע הוא מהרא"ש ולכאורה משמע שם דהעיקר הוא בהשתתפות הסעודה.

אך בשו"ע שמחות (פי"ז הכ"ז) נקט דמברכים בשבילם שבע ברכות, דפנים חדשות מיקרו וצ"ע.

נו. מסברא היה נראה שיברכו דהרי קיי"ל דפנים חדשות לא קשורים לשמיעת הברכות כדברי הרמב"ם, אלא להשתתפות בסעודה כמבואר בשו"ע (סי' סעי' ז') דכן פשט המנהג, והטעם משום דהעיקר שיהיה שמחה לחתן וכלה, וכיון דסו"ס השתתפו בסעודה והחתנים שמחו בבואם אי"כ מה אכפת לן שלא היו בשעת הברכות. אך מ"מ מדברי הפוסקים נראה שלא יברכו כמבואר בשו"ע שנת חיים להאגון ר' שלמה קלוגר (סימן קי"ה), ובשו"ע

נ. י"א דאדם שלא אכל פת בסעודה שעורכים בחופה, אף שאכל עוגה או שתה איזה משקה, הרי זה נחשב כפנים חדשות לסעודה אחרת, וצ"ע.¹⁹

שבת כפנים חדשות ושאר זמנים

שבת

נא. בשבת בשתי סעודות הראשונות מברכים ברכת חתנים אף בלא פנים חדשות, משום ששבת עצמה נקרא פנים חדשות, וכמו שנאמר במדרש "מזמור שיר ליום השבת, אמר הקב"ה לפני מלאכי השרת "זמרו לפניו שירה שפנים חדשות באו לכאן"²⁰. ומיהו יש לזכור שצריך שיהיה בבית חתנים דוקא וכדלהלן.

בסעודה שלישית

נב. שבת עצמה כ"פנים חדשות" אי"ז אלא בסעודת הלילה והיום, אבל לא בסעודה שלישית ועל כן אין לברך אא"כ יש שם בני אדם שהם פנים חדשות. (וראה להלן אם הדרשה נחשב כפנים חדשות)²¹.

ואח"כ באו ונתאספו עוד הפעם אצל החתן ואכלו שוב, כה"ג אין לברך שבע ברכות בלא פנים חדשות, אמנם אפשר דע"י הדרשה של ד"ת יהיה אפשר לברך שבע ברכות וכדלהלן וצ"ע.

סב. כמבואר בשו"ע (סי' ס"ח), והטעם כ' בב"י שם משום שיוצאים בה בימי תרגימא, לכן צריך לפנים חדשות, וכן פסק ביב"א (ח"ג סי' י"א אות ד') והוסיף שם דאע"פ שהב"י עצמו באו"ח סי' רצ"א פסק שהעיקר שצריך לעשותה בפת מ"מ הוא חושש בספק ברכות למ"ד שא"צ פת, ולכן צריך פ"ח ממש, ולכן גם פסק מרן באו"ח סי' קפ"ח ס"ח שאם לא הזכיר רצה בברכה מ"ז בסעודה ג' אינו חוזר, וכתב הב"ח שם דאע"ג דהוא גופי' פסק שצריכה פת, מ"מ לענין חזרה בברהמ"ז אויל לחומרא דסב"ל. ובב"ח סי' סב כותב עוד טעם לדעה זו, דבשחרית הדרך להרבות בשמחה ובמנות וכו',

אכן לבני אשכנז היוצאים ביד רמ"א נמצא שאף שלא אכל כלל נחשב לפנים חדשות, וכמ"ש בנשואין כהלכתם פי"ד סכ"ו, ובספר נטעי גבריאל פפ"ו ס"א.

ס. בבית חתנים פי"ט סי"ב הביא בשם הגרבי"צ אבא שאול וצ"ל, דהרי זה נחשב כפנים חדשות. ומ"מ כמדומה שאין המנהג כן ובפרט אם אכל מהתבשילים ורק לא אכל פת, דמסתבר דזה מיקרי שהשתתף בסעודה ובשמחה ותו ליכא יותר שמחה בביאתו ואינו נחשב יותר לפ"ח, כך נראה לענ"ד. ויוצא דבר מענין דכדי שיועילו פנים חדשות, צריך לאכול פת, ומ"מ מי שהשתתף בשמחה ולא אכל פת לסעודה אחרת שוב לא היו פנים חדשות.

סא. תוס' כתובות ז: שו"ע (סי' ס"ב סעי' ח'). ויש להדגיש דזהו דוקא בסעודת ליל שבת ולמחרת סעודת שחרית, אבל אם כבר אכלו העשרה בביתם וברכו ברכת המזון וזו ברכות,

בקובץ "בתורתו" חלק א עמ' תכז שת"ח